

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <http://www.researchgate.net/publication/279532204>

Pabuçgaganın Peşinde

ARTICLE · JUNE 2015

DOWNLOADS

11

VIEWS

14

1 AUTHOR:

[Ahmet Karataş](#)

Niğde Üniversitesi

53 PUBLICATIONS 316 CITATIONS

SEE PROFILE

PABUÇGAGANIN PEŞİNDE

DOĞALLIĞINI
KAYBETMEMİŞ
ESKİ DÜNYANIN
BARINAĞIDIR
AFRIKA. MAGMA, GRI
TAÇLI TURNANIN
ÜLKESİ **UGANDA**'DA,
TARİHÖNCESİNDEN
UÇUP GELEN
PABUÇGAGANIN
PEŞİNE DÜŞTÜ; BİR
MUÇİZELER GEÇİDİNE
DÖNÜŞEN YABAN
HAYATA
KONUK OLDU.

—●—
yazı ve fotoğraflar
AHMET KARATAŞ*

📌 *Pabuçgaga (Balaeniceps rex)*
bir metreyi aşkın boyu ve delici
bakışlarıyla insanı büyüüyor. Asırlar
önce pabuca benzer gagasını gören
Arap tüccarlar, türü kayıtlara abu
markub diye geçiriyor ve birçok dilde
aynı şekilde tercüme ediliyor. Sazlıkta
yaşayan türün temel besini Afrika'nın
akciğerli balıkları.

DANITA DELIMONT

▼▼▼▼▼
UGANDA'NIN
GÜNEYBATISINDA,
KISORO
YÖRESİNDEKİ
GÖRKEMLİ
MUTANDA
GÖLÜ. USULCA
İLERLEYEN
BALIKÇI
TEKNELERİ VE
ARKADA VİRUNGA
VOLKANLARI.
GÖL, SIK
ORMANLARLA VE
SAYILARI İYİCE
AZALAN DAĞ
GORİLLERİNİN
YAŞADIĞI
DAĞLARLA
ÇEVRELENİYOR.

MISIR VE SUDAN'DAN YAZIN başlayan Afrika seferimiz, sonbaharda Gana ile devam etmişti. Sıradan bir seyyah veya turistten ziyade biyolojik gözlemler yapmak, Afrika'nın doğasını yakından tanımak için düşmüştük yollara. Uganda'dan sonra Etiyopya'da ornitolojik çalışmalar yapan, Utah Üniversitesi'nde öğretim üyesi dostum Doç. Dr. Çağan Şekercioglu ekip arkadaşım. Gana, Afrika'nın batısında yağmur ormanlarıyla ünlü Yukarı Gine bölgesindeydi. Bu kez hedefte savanların ağırlıklı olduğu Uganda vardı. 2014 yazında uzun planlar ve hazırlıklar yaptıysak da Batı Afrika'da baş gösteren Ebola salgını nedeniyle geziyi ertelemiştik.

Nihayet geçtiğimiz ocak ayında Çağan ile yaptığımız çalışmanın devamı olarak düştük yollara. Hedef, bölgeden memelilerle ilgili veriler toplamak, ornitolojik gözlemler yapmaktı. Ama önce rehber ve şoföre ihtiyaç vardı. Uganda, 1962'ye kadar İngiliz sömürgesi olduğundan trafik bizdekinin tersine, İngiliz usulü soldan akıyor. Birkaç gezi raporunda adını okuduğum İbrahim Senfuma ile internet üzerinden irtibata geçtim. İbrahim, hem

şoförümüz hem rehberimiz olacaktı. Sonrasında kuş gözlemcisi ve fotoğrafçılarından beş kişi daha ekibe katıldı: Prof. Dr. Mehmet Ali Öktem, Dr. Hüseyin Meşe, Dr. Lütfi Öte, Yunus Ayhan ve Murat Bozdoğan ile birlikte neşeli, stresli, yorucu, bol tozlu, terli, zaman zaman aç, susuz ve ama sonunda harika bir yaban hayatı gezisi ve gözlemi gerçekleştirdik.

Kuzeyde Güney Sudan, doğuda Kenya,

📍 **Büyük mavi turako** (*Corythaeola cristata*), Afrika'ya özgü muzcul kuşların (*Musophagidae*) en büyüğü. Sürü halinde beslenen bu türün boyu 75 santimetreye varıyor. Uçuşu hantaldir ancak yerde bir tehditle karşılaştığında oldukça seri kaçabilir.

güneyde Tanzania, güneybatıda Ruanda ve batıda Demokrotik Kongo Cumhuriyeti ile sınırlı olan Uganda, Doğu Afrika'da kıta içi bir ülke. Ekvator çizgisi güney tarafından geçer. Yüzölçümü Türkiye'nin yarısından biraz daha küçük. Bu fakir, sömürge durumundan henüz tamamen

kurtulamamış Ekvator ülkesinde birçok önlenebilir hastalık kol geziyor. 37 milyon nüfusun yüzde 5 kadarı AIDS taşıyıcısı. Bunun yanında sıtma, tüberküloz, lepra gibi hastalıklar çok ciddi bir sağlık problemi. Kırım - Kongo kanamalı ateşi ve bazı kene hastalıkları cabası. Ebola yok ama havalimanı girişinde hepimizin vücut ateşi ölçülüp ellerimiz ilaçlandıktan sonra bir takım sağlık sorularına muhatap olarak ülkeye girebildik.

Ertesi gün, gün doğumuyla birlikte tekrar yollara düşüyoruz. İlk hedef Mabamba Sazlıkları ve tabii ki meşhur Pabuçgaga. Heyecan dorukta. Yol boyunca birkaç köyden geçtik. Doğayla iç içe yaşayan insanlar her daim güler yüzlü. El sallamayı asla ihmal etmiyorlar. Ağaçlarda muzkuşlarından şahinlere pek çok kuş görüyoruz. Köy içlerinde koloni halinde yuva yapmakta olan farklı türlerden kimi kuşların usta işi yuva yapımını izlemek ayrı keyif. Vakit çabuk geçiyor ve sonunda Mabamba Sazlıkları'na varıyoruz. Viktorya Gölü'nün kuzey kıyılarında 2.400 hektardan fazla alanı işgal eden ve 260'tan fazla kuş türünün ve çok nadir görülen bir bataklık antilobu

Sitatunga'nın da bulunduğu alanda, kuş gözlemcilerinin bir numarası Pabuçgaga'yı aramaya çabucak başlıyoruz. Ağaçtan yapılmış ince uzun kayıklardan ikisine ancak sığdık. Zaman zaman sırkla bazen de motorla dar kanallardan ilerlerken çekiçbaşı leylekten dev balıkçıla pek çok su kuşu görüyoruz. Bacak boyu kadar uzun parmaklarıyla nilüfer üzerinde gezinen jakanalar her yerde. Derken sazlığın diğer nadide türü olan Papirus Gonolek'ine rastlıyoruz. Ama esas hedefimiz pabuçgagayı bir türlü bulamamıştık. Tam vazgeçecekken yerel rehberimiz Hannington Kasasa'nın sesiyle irkiliyoruz. Koca kuş, dürbünle bile zor görülecek mesafeden daireler çizerek bize doğru uçuyor. Tarih öncesi devirlerden kalma bu kuş, bir metreyi aşkın boyu, adından anlaşıldığı gibi kocaman ve pabuca benzeyen gagasıyla oldukça ilgi çekici. Temel besini Afrika'nın akciğerli balıkları. Derken hiç beklenmedik şekilde koca leylek gelip az öteye kondu. Etraftaki diğer tekneler de fazla gecikmeden dar kanallardan aynı yere toplandı. Pabuçgaga kendinden emin üzerine dikilmiş 20 çiftten fazla göze rağmen hiç

istifini bozmadı. Dönüş yolunda rehberimiz Hannington, İngilizce'den Japonca'ya ondan fazla dilde pabuçgaganın adını sıraladı. Sonra da bizim dilimizdeki adını öğrenmek istedi. Söyledik. Kuşun Türkçe adını da ilave ederek birkaç kez bütün listeyi baştan saydı. Aslında kuşun en eski adlarından biri abu mar-kub; Türkçesiyle aynı anlama gelen bu kelime, birkaç asır önce kuşu ilk gören Arap tüccarlarca verilmiş.

📍 **Kitaya özgü Afrika balıkkartalı** (*Haliaeetus vocifer*), Zimbabve, Zambiya ve Güney Sudan'ın milli kuşu. Sahra altı Afrika'nın en iri kartallarından biri ve balığı bol büyük sulak alanların çoğunda görülebilir. Balıkkartalının tünerken görüntülediği kaktüse benzeyen *Euphorbia candelabrum* ise aslında bir sütleğen türü.

Yaban hayat bakımından çok zengin bir ülke Uganda. Ancak komşu devletlerin geliştirdiği yaban hayat turizmi burada henüz istenilen seviyede değil. Yine de Türkiye'den bir hayli ileride olduklarını söylemek abartı olmaz.

Özellikle şehir merkezlerinde ve şehrin daha çok akarsu ve çöplüklerinin olduğu alanlarda Marabu denilen leylek benzeri bir kuşa yaygın olarak rastlıyoruz. Kimi yerlerde insanlarla iç içe ve birlikte yaşadıklarını görmek başlangıçta tuhaftı. Sonra alıştık tabii. Çünkü insanların çevredeki kuşlara ve yaban hayatına bizim gibi bakmadıklarını fark ettik. Kuşlara yönelik avlanma ya da başkaca tehdidin emarelerine rastlamamak çok güzeldi. Gerçekten çevreyle ve yaban hayatıyla iç içe bir yaşam ve hayat tarzı.

Uganda'da 60 kadar doğa koruma alanı var. Bunlardan 10 tanesi milli park olarak tahsis edilmiş. Kibale, Kidepo Vadisi, Mburo Gölü, Mgahinga Goril, Elgon Dağı, Kenya, Murchison Şelaleleri, Kraliçe Elizabeth ve Semuliki Milli Parkı. Bunlardan Bwindi ve Rwenzori Dağı Milli Parkları, UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde.

Mabamba'dan sonra ilk milli parkımız Mburo'ya doğru yola koyuluyoruz. Yemek molası ilginç bir yerde veriliyor; halka şeklindeki sembolik Ekvator anıtının yanında. Akşam olurken otelimize varmadan hemen önce Uganda bayra-

RİFT VADİSİ'NDE DÜNYANIN HIÇBİR YERİNDE GÖRÜLEMİYEN YİRMİ BEŞ KADAR ENDEMİK KUŞ TÜRÜNÜ GÖRMEK MÜMKÜN. SON GÖRDÜKLERİMİZ BUNLARDANDI.

manzarası olağanüstü güzel. Başkentten uzaklaştıkça elektrik sıkıntısı artmaya başladı. Bwindi'den itibaren sıkça güneş enerjisi ya da jeneratörle gelen elektriği kullandık. Tabii bu çoğu zaman birkaç saatlik yemek ve şarj gibi temel ihtiyaçları karşılamak içindi.

Bwindi'deki iki gün boyunca yağmurormanı içlerinde yürüyüp kuşları, sincapları, maymunları yakından gördük. Lokanta ve kafeterya olarak kullanılan küçük binanın hemen önünde üçboynuzlu bukalemunla karşılaşmak bizi son derece mutlu etmişti. Kuşlardan bazısı bir metreden yakından poz verirken büyük kısmı yerden 30-50 metre yüksekteki ağaçların tepesinden ancak kendini gösterdi. Afrika cennetsinekkapanının, yuvasının yakınında gördüğü

diğer küçük kuşları geri püskürtmesi de ilgi çekiciydi. Ama en güzelleri parkın Ruhija denen bu bölümünden üçüncü günün sabahı erkenden ayrılırken gördüklerimizdi. Afrika'nın nadir buzullu dağlarından volkanik Rwenzori'ye özgü 5-6 kadar kuş türü, anlaşmışçasına peşpeşe ortaya çıktı. Aslında Afrika Boynuzu denen Etiyopya'dan Kenya'ya kadar uzanan Büyük Rift Vadisi'nin batı kolu olan Albert Rifti (çöküntüsü), Uganda'nın ku-

zeyinden bulunduğumuz batı noktasına ilerlerken 5.109 metre rakımlı Rwenzori eteklerine doğru çok özel bir habitat oluşturuyor. Buradaki Rift Vadisi'nde dünyanın hiçbir yerinde görülemeyen 25 kadar endemik kuş türünü görmek mümkün. Son gördüklerimiz bunlardandı.

Öğleye doğru Ruhija'dan boyun denen kısma doğru ilerlerken bölgenin en nadir kuşlarından yakışıklı turaç (*Pternistis nobilis*) ile karşılaştık. Oldukça şanslıydık. Pek çok gözlemcinin görmek isteyip göremediği bu kuşun bir çifti orman içi yolda yemleniyordu.

Uzun ve tozlu orman yollarında saatlerce araba sürdükten sonra akşam olmadan milli parkın Buhoma denen bölümüne vardık. Hem lokanta hem de kafeterya olan yanları açık ahşap bi-

☞ *Sancaktar çobanaldata* (*Caprimulgus longipennis*) adını erkeklerinin kanadından çıkan bayrak şekilli uzun süs tüylerinden alır. Günbatımı ve kuşluk vaktinde avlanır, güvelerle beslenir. Fotoğrafta kur uçuşu esnasında görülüyor.

ğindeki "milli kuş" Gri taçlı turna ailesini yol kıyısındaki sazlıkta görmek günün son sürprizi oluyor.

Mburo Gölü Milli Parkı, Uganda'daki savan milli parklarının en küçüğü. Beş yüz milyondan daha yaşlı olan Prekambriyen döneme ait kayaların yer aldığı parkta, 350 kadar kuş türü yanında aralarında zebra, impala, eland, oribi, topi, kamış antilobu, Defassa su antilobu, yabani manda, leopar, sırtlanın bulunduğu 68 memeli türü bulunuyor. Uganda kızıl yüzlü barbetin ve impalanın bulunduğu tek yerken Kidepo dışında Eland antilobu ve Burchell zebrası sadece burada bulunuyor. Parkta bulunan 14 gölün en büyüğü Mburo'dur. Savandaki göller 50 kilometre uzunlukta önemli bir sulak alan oluşturur. Gölde Nil timsahıyla 300'den fazla suaygırı bulunuyor. Aslanın burada tükendiği düşünülürken son zamanlarda görülmüş. Göldeki kuşların

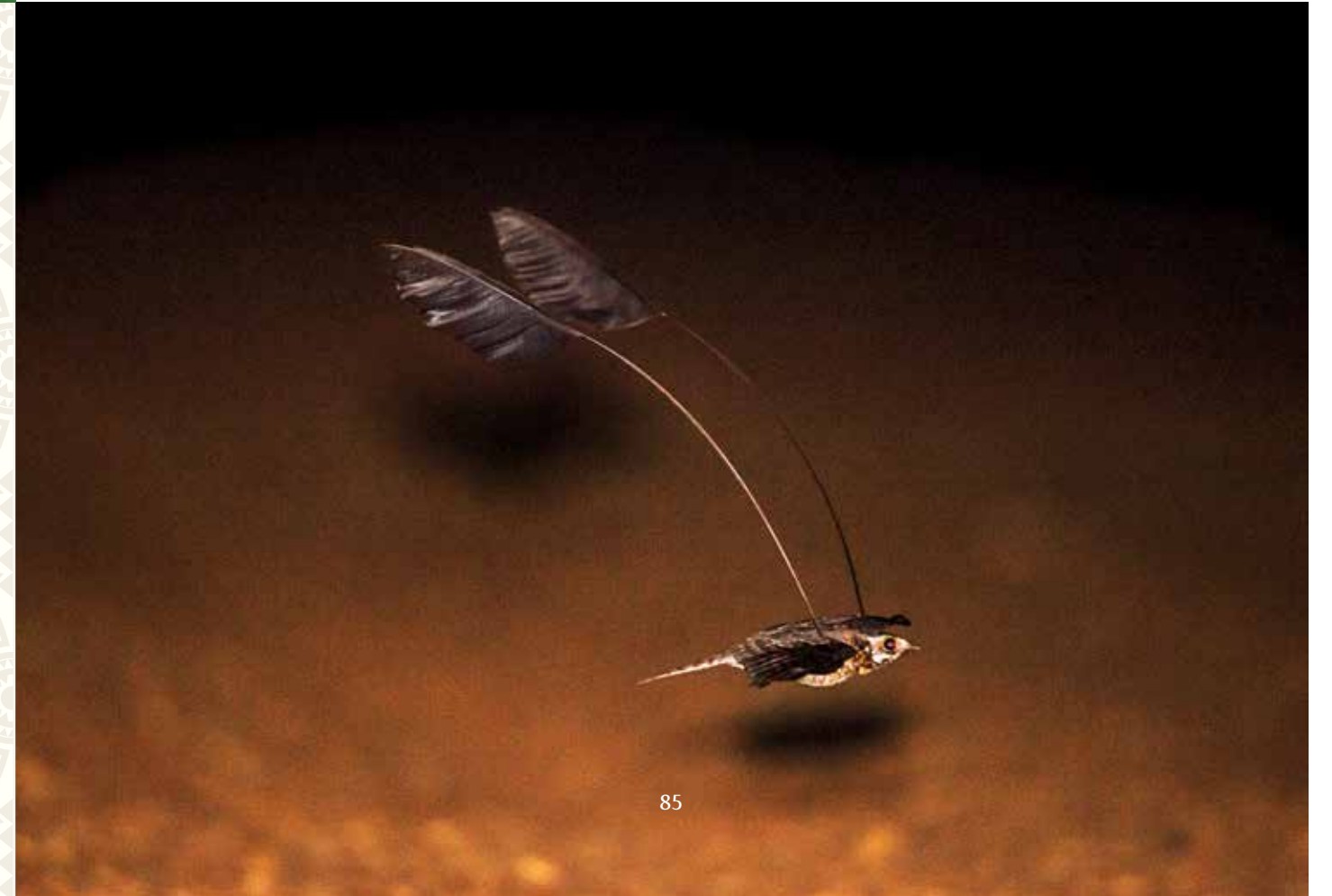
başında Afrika'nın nadir kuşlarından yüzgeçayak ve pabuçgaga, aksırtlı gecebalıkçılıyla sarı papirus kamışını, esmer - göğüslü kızkuşu, tabora veya uzunkuyruklu yelpazekuyruk sayılabilir.

Ertesi günün ilk saatlerinde parkın girişinde çeşit çeşit kuşlar, zebalar, antiloplar karşıladı bizi. Vervet maymunlarına zaman zaman babunlar eşlik etti. Göl kıyısındaki lokantada bir yandan yemek yedik diğer yandan çekimleri ihmal etmedik. Tekne beklerken kimimiz onlarca tür kelebekle kimimiz de Afrika

☞ *Kuzeyli piskopos kuşunun* (*Euplectes franciscanus*) erkeği, uzun bir otun tepesine tünereyerek öter. Gösteri uçuşu sırasında tüylerini kabartarak kısa süre havada kalır. Bu çabaları karşılığında birden fazla dişiyle harem kurabilir.

balıkkartalı gibi kuşlarla meşgul oldu. Sonunda tekne geldi. Gölün içinde çok sayıda suaygırı vardı; arada bir dalıp çıkıyorlardı. Yalıçapkınları her yerde farklı türleriyle bizi karşılıyordu. Ama ne aksırtlı gecebalıkçılı ne de yüzgeçayak vardı. Bu nadide balıkçılın yuvasını bulduysak da kendisini göremedik. Bir saat kadar sonra yerel rehberimiz müjdeyi verdi: "Finfoooottt." Yüzgeçayak, oldukça ürkek bir sokuşu; ne ördek ne batağan. Suyelveleri gibi turnalarla ak-raba. Önce bir dişi gördük. Göl kıyısında su üzerine doğru uzanan alçak ağaç dallarının altında yüzerek böcekleri avlıyordu. Çok geçmeden erkek de dalların arasından yüze yüze geldi. Sonunda Afrika'nın en meşhur kuşlarından birini daha bulmuştuk.

Şimdi de "Aşılmaz" Bwindi Milli Parkı'ndayız. Arşa ulaşan devasa ağaçların arasında küçük bungalov tipi otelimizin

Tepeli beçtavuğu (*Numida meleagris*)

Kordonbli (*Uraeginthus bengalus*)

Gonlek (*Laniarius erythrogaster*)

Nubye arkuşu (*Merops nubicus*)

Mavi yalıçapkını (*Alcedo -Corythornis- cristatus*)

Alaca yalıçapkını (*Ceryle rudis*)

Yeşilkanatlı pitiya (*Pytilia melba*)

Dev yalıçapkını (*Megaceryle maxima*)

Kuyuksuz kartal (*Terathopius ecaudatus*)

Pabuçgaga (*Balaeniceps rex*)

Değişken nektarkuşu (*Cinnyris venustus*)

Kaya bataklıklırlangıcı (*Glareola nuchalis*)

nanın yapısı, Karadeniz'deki serender veya serenti denen yapıları andırıyordu. Binanın hemen önündeki rengârenk çiçekli çalılar ve tropikal ağaçlarda çok sayıda kuş, âdeta hoş geldin geçidi yapıyordu. Bunların arasında çok nadir olanlar gibi renkli nektarkuşları hemen fark ediliyordu. Buhoma'nın güzelliklerine doyamadan ertesi gün, 1.978 kilometrekarelik alanıyla Uganda'nın en büyük milli parklardan biri Kraliçe Elizabeth Milli Parkı'na doğru yola koyulduk. Ülkenin en çok ziyaret edilen bu parkında 95'ten fazla memeli ve 500'ün üzerinde kuş türü görmek mümkün. Viktorya Gölü'nün batısında yer alan Edward ve George gölleri arasında uzanan 35 kilometre kadar uzunlukta doğal bir kanal olan Kazinga Kanalı, parkın en önemli yerlerinden. Kanal boyunca turistleri taşıyan tekneler peş peşe seferler yapıyor. Bunlardan biriyle kanalın küçük bir

1

2

3

88

4

5

6

- 1 **Oribi** (*Ourebia ourebi*), 15 - 20 kilogram ağırlığıyla küçük bir ceylan türü.
- 2 **Uganda'nın** kelebek çeşitliliği son derece zengin. 31'i endemik 1.235 kelebek türünden 22'si *Mylothris* cinsinden.
- 3 **Afrika'ya özgü** *Buphagidae* ailesinin iki türünden biri olan *Buphagus africanus*, otobur memeliler üzerindeki keneleri ve diğer asalak böcekleri yiyerek besleniyor.
- 4 **Kızılbaşlı keler** (*Agama agama*), 30 santimetreye varan boyuyla Sahra güneyi Afrika'da yaygın bir kertenkele türü.
- 5 **Afrika'nın doğusunda** yaşayan vervet maymunu (*Cercopithecus -Chlorocebus-pygerythrus*), Etiyopya'dan Güney Afrika'ya uzanan bölgede yaşıyor.
- 6 **Afrika'da** insan ölümüne sebep olan hayvanların başında gelen suaygırı (*Hippopotamus amphibius*) sualtında uyuyabilecek kadar uzun süre kalabiliyor.

89

bölümünde dolaşıyoruz. Afrika'nın en büyük timsah ve suaygırı topluluklarından biri dahil yüzlerce çeşit kuş ve diğer canlıları barındırıyor. 2005'teki *Bacillus anthracis* bakterisinin yol açtığı salgın nedeniyle toplu suaygırı ölümlerinden sonra toparlanmış olmaları ki her yerde bolca suaygırı, yabani manda, fil ve ceylanlar sürüler halinde dolaşıyordu. Ülkemizde sadece tek kaydı bulunan küçük pelikanla iki kaydı bulunan sarıgagalı leylek sıkça gördüğümüz kuşlardandı. Küçük yerleşimlerde yaşayan insanlarla su içmeye gelen fillerin, yabani mandaların aynı yerde dolaşmaları bizi şaşırtıyordu. Afrika balıkkartalları ağaç tepelerinde çoğu zaman çiftler halinde dolaşırken; Türkiye'de sadece Doğu Akdeniz'de görmeye alışkın olduğumuz alaca yalıçapkınlarına onluk, yirmilik sürüler halinde rastlıyorduk. Kimi havada asılı kalıp avlarını arıyor, kimi de teknenin çıkarttığı dalgalardan kaçan balıklara dikey dalışlar yapıyordu.

Savandaki küçük otelimize dönerken yolda birkaç fil sürüsüne, antiloplara, mahmuzlu tavuklara ve turaçlara, zaman zaman da yırtıcı kuşlara rastladık. Yol boyunca devasa sütleğen, ilk bakışta kaktüsü andıran yapılarıyla sanki bir orman oluşturmuşlardı.

Otel, Nil Nehri'ne çok yakın bir tepedeydi. Akşam yürüyüşü için nehir kıyısına indik. Afrika'da en fazla insan ölümlerine neden olan hayvanların başında iki karışı geçebilen dişleriyle suaygırları gelir. Çocukların, 20 - 30 metre ötesindeki bu tehlikeli hayvana aldırış etmeden çırpıplak nehirde yüzüyor olması bizi hem endişelendirdi hem de hayrete düşürdü. Akşam, suaygırlarından birinin otelin bahçesinden bizden beş metre kadar ileride otlaması bizi daha da şaşırttı. Tel çitleri delerek buraya otlamaya gelmeyi alışkanlık haline getirdiğini sonradan öğrendik.

Aslanlarla ilk karşılaşmamız ertesi gün erken saatlerde oldu. Ancak sevin-

UGANDA'NIN MİLLİ KUŞU GRİ TAÇLI
TURNA (BALEARICA REGULORUM)
ÜLKE BAYRAĞINDA YER ALIYOR.
KİBALİ MİLLİ PARKI'NDA BİR
GRİ TAÇLI TURNA ÇİFTİ GECEYİ
GEÇİRMEK İÇİN TARIM ALANINDA
AĞACIN TACINI TERCİH EDİYOR.

cimiz fazla uzun sürmedi. Diğer grupları gezdiren yetkili rehberlerden biri, şoförümüz İbrahim anayoldan ayrılıp patikadan geldiği için çok kızdı ve bu nedenle 500 dolar ceza kestirdi. Uganda'da işin bu derece ciddi yapıldığını işte o an fark ettik. Bir yandan rehberlik yetkisi elinden alınmasıyla tehdit edilen İbrahim'i teselli ediyor, bir yandan da Uganda'nın meşhur "ağaca tırmanan aslanları"ni yeterince görmediğimize üzülüyorduk. Neyse ki ertesi gün sabah parktan ayrılırken ana asfalt yolun sağ kenarındaki dişi aslanla durumu telafi edebildik. Bir diğer aslansa yolun diğer tarafında gecedan öldürdüğü yabani mandayı yeme telaşındaydı. Ancak bir gencin kullandığı mobileti aslanın üzerine doğru sürmesiyle yemek yarıda kaldı. Üzerinde hiçbir silah olmadan aslanı kovalamak kadar, hemen yan tarafta metreyi aşan devasa boynuzlarıyla meşhur Uganda sı-

ğırlarını otlamak da cesaret işiydi.

Öğleden sonra geç vakitlerde Kibale Milli Parkı'na ulaştık. Otelden birkaç kilometre uzaklıktaki Bigodi Bataklığı, hem Çağan'ın Harward'tayken lisans tezini yaptığı yer hem de son yıllarda tanımlanan endemik Uganda kızıl kolobus (*Procolobus tephrosceles*) maymunu dahil 13 maymun türünün ve 325 kadar kuş türünün mekânıydı. Tahtayla döşenmiş yürüyüş yollarından geçerek bataklığın etrafından tam bir tur yaptık. Başlangıç noktasına gelirken akşamın alacakaranlığından Uganda'nın milli kuşu taçlı turnalardan bir çiftin uçarak geçmesi sürpriz oldu. Dolunayla aramıza girecek şekilde tarlanın ortasında duran ağacın tepesindeki yuvaya konmaları ve ayışığında poz vermeleri keyifli bir günü daha noktladı.

Semuliki Milli Parkı 220 kilometrekarelik bir alanda kurulu. Uganda - De-

mokratik Kongo Cumhuriyeti sınırında yer alıyor. Demirağacı (*Cyanometra alexandri*) ağırlıklı bir yağmur ormanı ve irili ufaklı sulak alanlar, çeşitli canlılara yaşama ortamı sağlar. Parka adını veren Semuliki Irmağı, Rwenzori eteklerinde 140 kilometre boyunca akar. Edward Gölü'nden Albert Gölü'ne su taşır. Parkta 400'den fazla kuş türü, orman fili, fil böcekçili, duiker ceylanı, yabani manda, suaygırı, uçan sincap ve Türkiye'de de bulunan paşa kelebeği (*Charaxes*) cinsi başta olmak üzere çok sayıda kelebek türü görülebilir. Ateşrengi tepeli Alethe (*Alethe castanea*), kızılkuşuklu karınca ardıcı (*Neocossyphus rufus*) gibi az bulunur kuşların yanı sıra dokuz tür boynuzgaga da parkta görülebilir. Dünyanın en kısa boylu insanları olan (erkekleri 150 santimetreden kısa) Pigmelerin Twa veya Batwa denen küçük bir grubu da bölgede yaşar. Avcı derleyici bir yaşam süren bu insanlar, Orta Afrika Büyük Göller Bölgesi'nin bilinen en eski topluluğudur.

Batıda yollar ya bozulmuş asfalt ya da topraktı. Saatlerce süren tozlu yolculuktan sonra ülkenin kuzeybatısındaki Murchison Şelalesi Milli Parkı'na vardık. Kuzeyinde Nil Nehri'ne bakan

📍 **Viktorya Nili**, Viktorya Gölü'nden Kyoga Gölü'ne doğru akar. UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde de bulunan Murchison Şelaleleri, Viktorya Nili'ni ikiye bölen ihtişamlı bir şelaledir. 7 metre yükseklikte, 43 metre genişlikteki kayaların arasından geçer.

tarafda kulübe şeklindeki çok sayıda binanın bulunduğu otelin bahçesinde çeşit çeşit kuş vardı. Fazla vakit kaybetmeden gümüşkuşuyla başladık tura. Akşam yemekten sonra park içinde arabayla turladık. Afrika tavşanları pek çoktu. Birkaç baykuşun yanı sıra beyazkuşuklu kuyruksüren ve gözleri gecenin karanlığında parlayan antiloplarla karşılaştık. Aradığımız tür, bayraktar çobanaldatandı. Ne yazık ki gördüğümüz birkaçına yaklaşmadan uçup gittiler.

Gün doğmadan bir kilometre aşağıdaki feribot iskelesindeydik. Küçük bir römorkör geldi. Nil'in karşısına güneş ufukta belirirken vardık. Her tarafta yabani mandalar, filler, antiloplar, boynuzgaları, farklı türlerden ankuşları, kasapkuşları ve sonunda nadir Rothschild zürafaları. Bugün pek cömert değillerdi. Karşıkı tepelerden selamladılar bizi.

Abdim leylekleri göçe başlamıştı. Binlercesi yükselen sıcak havayla daireler çizerek üzerimize doğru geliyordu. Nil'i geçenlerden kimisi yakınlarımıza konup mola veriyor, kimisi de termal hava akımının tadını çıkartarak yola devam ediyordu.

Uganda'nın en büyük parkı olan Murchison'da (yüzölçümü 3.840 kilometrekare) öğleden sonra Nil'in kaynağına doğru Murchison Şelaleleri'ne tekneyle ulaştık. Ülkemizde soyu tükenen yılanboyun (*Anhinga rufa*) gibi pek çok nadir türü Nil boyunda gözlemledik. O gece, Afrika'nın meşhur sancaktar çobanaldatanlarını kur yaparken görüntüledik. Ertesi gün tanyeri ağarırken, tekneyle Albert Gölü'ne ulaştık. Parktaki 450'den fazla kuş türünden bir kısmını da burada gördük. Şelaleleri karadan geçerek Masindi yoluyla yeni türleri gözlemleyip başkente ulaştık.

Sonunda bu zorlu gezi bitti. Hem coğrafya hem de bu coğrafyanın barındırdığı hayatlar on beş günlük araştırma gezisi boyunca bir mucizeler geçidine dönüştü. Her güne unutulmaz anlar, hayrete düşüren görüntüler eşlik etti. En çarpıcı olanı da buradaki hayatın bütünlüğü; yaban hayatla sosyal hayatın iç

çeliğiymiş. Tabii gözlem çalışmalarımızın beklediğimizden verimli olması da bizim şansımızdı: En az 398 kuş türünü, 10 kadar maymun ve primatı, 5-10 antilop türünü, Afrika'nın beş büyük memelisinden 4'ünü (aslan, suaygırı, zürafa, fil) doğal yaşamlarında gözleyip kaydettik. Zihnimizde ve çantamızda biriktirdiklerimiz sadece bu mucizevi renkler değildi üstelik. Uganda'nın güler yüzlü insanların, el sallayan çocuklarının, selam verip hal hatır soran kadınlarının, yoğun yoksulluk durumunda bile doğaya saygılı hayat tarzının sıcaklığı ve sevecenliğiyle dönüyorduk. 📍

* PROF. DR. AHMET KARATAŞ, NİĞDE ÜNİVERSİTESİ

📍 **Nyinambuga Krater Gölüleri**, Kibale Ormanları Milli Parkı'nın hemen batısında yer alır. Uganda'nın en popüler gölleri arasında sayılır.